

ואולם מדברי הרמ"א (שם ב) משמע שאנו נוקטים כרבא בכל האיסורים, ולעולם יש לילך אחר השם ולא אחר הטעם.

(וע' חוות דעת שם שבאר באריכות את שיטת הרמ"א ונקטה לעיקר. וע"ע פליתי צב סק"י; שו"ת אגרות משה יו"ד מג, ג. ואולם נראה ממסקנת הפוסקים האחרונים שהעיקר כשיטת הש"ך – ע' דרכי תשובה וכף החיים וערוה"ש שם; חו"א יו"ד כה, ד; מעדני השלחן צח, כ. ובאר החו"א (שם) שאינו ענין למה שמבואר בסמוך ששני מינים החלוקים בשמם ושניהם ממתקים – לרבא אינם מצטרפים לאסור. ששונה שם שאין טעם אחד לשניהם אלא שמשותפים למתק וכדומה, אבל כשיש טעם גמור של אחד המינים – אין מקום לבטל הטעם משום שהאיסור וההיתר שווים בשמם. וע"ע שבת הלוי ח"ב לו).

'אביי אמר במשהו, ריחיה חלא טעמא חמרא – חלא, והוה ליה מין במינו, וכל מין במינו במשהו' – אף על פי שאביי הולך בתר טעמא והרי טעם היין שונה משל החומץ – אך היות וריחו נשתנה לשל חומץ, אנו מחשיבים כאילו גם טעמו כמוהו. לא אמר אביי לעיל דבתר טעמא אזלינן אלא באופן שלא נשתנה כלל, לא בטעמו ולא בריחו (עפ"י הרשב"א. ובוה מתורצת שאלת הגרע"א).

אולי יש להוסיף שאביי הולך לשיטתו בסמוך ד'ריחא מלתא היא', הרי שמחשיב את הריח כטעימה ואכילה, ולכך שינוי בריח נידון כשינוי בטעם לשיטתו.

(ע"ב) 'בת תיהא... אביי אמר אסור – ריחא מילתא היא. רבא אמר: מותר – ריחא לאו מילתא

היא...' – בארו הראשונים שאין הנידון כאן מצד איסור הנאה הקיים ביין נסך, והרי יש כאן הנאת ריח; מצד זה אין לאסור, אם משום שאין היין מיועד להרחה ואין דרך הנאתו באופן זה [ואמנם זילוף יין נסך אסור, שכך הדרך לעשות והנאה גמורה היא] (ע' רמב"ן ורשב"א), אם משום שהרחת בת תיהא אינה הנאה, אדרבה הריח חזק מדי וקשה (רמב"ן; מהר"ם [דלא כמהרש"א] בבאור דברי התוס'). גם יש מפרשים שאין המדובר כאן על הרחה באף, אלא ששואף ומרגיש בפיו את ריחו והבלו של היין (אך אין היין עצמו מגיע לפיו, שאם כן מדוע מותר בעובד-כוכבים ביין ישראל. ע' בראשונים. וע' לעיל במובא בדף נח מהנוב"ס). כן פרשו רבנו חננאל והערוך.

אלא ענין 'ריחא מילתא' הוא להחשיב את הריח כממשות כאילו טועם את הדבר בכך שהריח נכנס לגופו באופן מרוכז וחזק כגון זה. ומשום איסור אכילה נגעו כאן, ולא משום איסור הנאה. [והראיה, מכך שהוכיח רבא את שיטתו מתנור שהסיקו בכמון של תרומה – והלא התרומה אינה אסורה לזר בהנאה שאינה של כילוי].

יש לדייק מדברי הראשונים שלא התירו את הנאת הריח משום 'אינו מתכוין' (ע' פסחים כה:). – והלא כוונתו לבדוק טיב היין ואין דעתו ורצונו כלל בהנאת הריח. אך כתבו התוס' (שם) שלא התירו 'אינו מתכוין' אלא באופן שאינו 'פסיק רישא', והרי כאן הלא ודאי ירית. ונראה לכאורה שאפילו אם ננקוט בעלמא להתיר אף בפס"ד (כדברי הר"ן. וע' בשלטי הגבורים כאן), כאן שמטרתו לבדוק על פי הריח, אע"פ שאינו מתכוין להנאת עצמו, הרי מתכוין להרחה – לכך הוצרכו הראשונים לטעמים האחרים, שאין דרך הנאתו בכך, או שאינו נהנה כלל.

ואולם הר"ן (בפ"ז דחולין, דף לב. בדפי הרי"ף) כתב שלכך מותר להריח אעפ"י שנהנה, כיון שאינו מתכוין להנאה. הרי שדעתו שאעפ"י שמתכוין לפעולת ההרחה, כיון שאין כוונתו ליהנות ממנה, חשיב 'אינו מתכוין'.

דף סז

'נפל לתוך גריסין צוננין, והרתיחן – נעשה כמי שהשביח ולבסוף פגם' – פירוש, אל תאמר כיון

סופו של חומץ זה לפגום, כשירתיח הגריסין, לכך נראה אותו כפוגם מתחילתו – אלא נעשה כתבשיל שהשיבה מחמת האיסור ולבסוף נפגם מעצמו, שאסור עד שייפסל מלאכול לאדם (ר"ן). ובוה מיושב לשון 'נעשה'. והתוס' פירושו בענין אחר, וע' מהר"ם).

(ע"ב) זר' שמעון מאי טעמא? דתניא: לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך – כל הראויה לגר קרויה נבילה, שאין ראויה לגר אינה קרויה נבילה' – אף על פי שנתנית טעם לפגם שמתרת, אין צורך שתהא פוגמת מאכילה לגמרי אלא די בכך שהאיסור פגם במקצת את הטעם הקודם [וכמו פליטת קדירה שאינה בת יומא דלקמן. וכן מה שאמרו (לעיל לט) לענין טעם בחילתית וכיו"ב – אין המאכל נפסל אלא שטעמו נפגם במקצת]. ואילו כאן אמרו 'נבילה שאינה ראויה לגר' – משמע שאינה ראויה לאכילה כלל, רק אז היא מותרת –

יש לחלק בין איסור הקיים בעין, ודאי אינו מותר אם לא נפסל לגמרי מאכילת אדם. ואילו כשנתערב איסור ברוב התר, גם אם פוגמו קצת – מותר (רמב"ן ועוד).

ויש לבאר עוד, הלא הכתוב הוזה הוא המקור לדין 'נותן טעם לפגם' והרי כאן מדובר על פגם מסוג אחר – אך הענין הוא שכאן למדנו שלא אסרה תורה באופן שאינו נהנה מן האיסור, כגון נבילה שאינה ראויה למאכל אדם. ומזה יש ללמוד שכל מאכל אסור שנתערב וקלקל במקצת את הטעם, הרי נוח היה לו לאדם אילו לא היה מתערב, נמצא שלא נהנה מן האיסור ולכך מותר.

ואכן נראה שאם תוספת הכמות שנוצרה בשל האיסור שנפל, רצויה לאדם והוא נהנה מכך יותר מקלקול הטעם שגרם בעירובו – יהא אסור, שהרי סוף סוף נמצא נהנה מן האיסור (עפ"י הר"ן).

אמנם דין זה אינו מוסכם, ויש סוברים שבכל אופן מותר (כן הביא הר"ן מהרשב"א בתוה"ב. והובאו שתי השיטות בשו"ע (י"ד קג), ומשמע שנקט השו"ע לעיקר כדעה המקילה. ואולם הלבוש (שם ב) נקט לעיקר כשיטת הר"ן, וכן הט"ז (או"ח תרב סק"ז) וה'תורת האשם' פה). וכתבו כמה אחרונים שהמקל לא הפסיד, ועכ"פ בהפסד מרובה או בשעת הדחק (ע' י' יהודה וזבחי צדק שם. וע"ש בדרכי תשובה. עפ"י קיצושו"ע תערובות (פפויפר) ס' ד פרק ה).

כתבו הפוסקים שאסור לערב דבר איסור בהתר אפילו כשהאיסור יפגום את טעמו, ולא אמרו 'נותן טעם לפגם מותר' אלא בדיעבד. [ומעולם לא עלה על לב שום אדם חכם שיהא מותר לכתחילה! שו"ת המיוחסות לרשב"א, סוסי קנא].

וכן אסור לכתחילה לבשל מאכל בכלי שבלוע בו איסור, אף שהאיסור יתן טעם פגום במאכל. וב'תרי דרבנן' יש לרדן להקל בזה [כגון באיסור דרבנן ובחצי שיעור בתערובת, וכן בסתם יינם].

אבל מותר לכתחילה לפגום לגמרי טעם הבלוע בכלי, ואחר כך לבשל בו תבשילים. שהרי אינו נהנה מהאיסור, לא בטעמו ולא בממשו (עפ"י שו"ת מהרש"ם ח"א קיא).

וכן מבואר בשו"ת יביע אומר (ח"ו י"ד סי' י, אותיות א ד ה) שדעת רוב האחרונים להתיר לכתחילה לפגום איסור הבלוע בכלי, ולהשתמש בו אחר כך ללא הגעלה. ועל כל פנים אם עשו כן ודאי יש להתיר להשתמש בהם. [אמנם עיקר דיונו שם נסוב על שימוש בכלים חדשים ללא הגעלה, אך בתוך דבריו מתבאר שיש מקום להתיר אף לכתחילה לפגום, ובפרט כעין נידון ידידיה שמורחים הכלים כדי להבריכם ולנאותם, שאין המטרה כלל להתיר האיסור באכילה. ועוד, באופן זה הפגימה נעשית ביצירת החומר שמורחים בו, והשומן עצמו בעודו בעין אינו ראוי לאכילה כלל, ואפשר שבוה יודו אף האחרונים האוסרים לכתחילה לשים אפר במים כדי לפגום את הבליעה של הכלי].

ואודות פגימת דבר מאכל אסור, כדי לערבו בהתר – כתב בספר ערוך השלחן (י"ד צט, כט) זו לשונו: 'אין בזה הכרעה ברורה. וצריך עיון לדינא. ולענ"ד נראה שאם פוגמו עד שאינו ראוי לאכילת אדם כלל

– מותר. אבל בפגימה בעלמא אסור'. וכיו"ב כתב בשו"ת אחיעזר (ח"ג לג,ה) לענין עצמות יבשים שטוחנן ופוסלן מאכילה, שמוותר אף לכתחילה.

נראה שאפילו לשיטת הראב"ד שאסור לבטל איסורין לכתחילה מן התורה, פגימת איסור ע"מ לאכול לכו"ע אינה אסורה מדאורייתא, שאין ללמוד זה מעירוב בהתר, כי כאן נהפך להתר [ואפילו בתערובת לח בלח שגם בה י"ל שהאיסור נהפך להיות התר, מ"מ אינו מחמת שינוי בעצמותו כבנפגם, אלא מחמת התערבות בהתר מרובה]. אך זה דוקא בפוגם בענין שאינו ראוי לאכילה, לא בפגימה מועטת, שהרי לא גרע זה ממערב ביותר מששים שאין כלל טעם לאיסור ואפ"ה אסור מדאורייתא להראב"ד, כדיליף מזרוע בשלה. הגם שיש מקום לחלק כמוש"כ הראשונים שאפילו באיסורים שאוסרים במשהו, נוטל"פ מותר. וצ"ע.

דף סח

'איבעיא להו... תיקון... שמע מינה בפגם מעיקרא מחלוקת שמע מינה' – מצינו כעין זה, שבתחילה אמרו 'תיקון' ואחר כך פשטו הספק, שבתחילה עמד להם הספק בבית המדרש ללא הכרעה ושוב פשטוהו (תוס' כאן ולעיל נג סע"א. וע' מלחמות ה' ברכות פ"ג; ריטב"א עירובין צ. יד מלאכי תרלח).

'אמר ר' זירא: שאני עיסה הואיל וראויה לחמע בה כמה עיסות אחרות' – הרמב"ם פסק (מאכלות אסורות טז, טז) כתנא קמא שאסור, אע"פ שלהלכה נותן טעם לפגם מותר בפוגם מעיקרא – מוכרח מזה שחילוקן של ר' זירא נכון להלכה. ולפי זה יוצא שכל תערובת איסור בדבר שראוי לחמע בו – אסור, כשאר.

וכן לענין דין 'אינה ראויה לגר'; כל שעומד הדבר לתקן בו אוכלים אחרים – נשאר אסור מן התורה, כפי שבאר הר"ן (בפסחים מה:): שלכך הפת שעטיפשה אסורה אע"פ שנפסלה מאכילת אדם.

ולפי זה כתב בספר חוות דעת (קג) ששמרי איסור שחימצו עיסה – אסורה, הגם שהשמרים אינם ראויים לאכילה. והטעם הוא לפי שעומדים לכך. [ובשו"ת אחיעזר (יו"ד יא) פשוט לו שהשמרים אינם ראויים לאכילת כלב ואעפ"כ אסורים. וצ"ל לדבריו שזה שהפת שעטיפשה מאכילת כלב, אין צריך לבערה בפסח (כדמשמע ברמב"ם הל' חמץ ומצה ד, יא) מפני שיש לחלק בין עיפוש לחימוץ. או שכיון שנתעפשה מאכילת כלב, שוב אינה ראויה לחמע בה. ועכ"פ אינה מיועדת לכך] [עפ"י אור לציון יו"ד לד. לאור הדברים הנ"ל ועוד כמה הנחות נוספות, יצא שם לאסור את השימוש בחומצת לימון בפסח].

א. שיטת הנודע-ביהודה (קמא, יו"ד כו) שהרמב"ם פסק כר' מאיר שנותן טעם לפגם אסור. ואולם כמה אחרונים הרבו להקשות על כך. וע"ע בענין זה ובבאר שיטת הר"ן בפת שעטיפשה, ובחילוק שבין איסור אכילה ודין טומאה, במאכל שנפסל מאכילת אדם – בחדושי הגר"ח; חזון איש או"ח קטז, ב; מנחת ברוך או"ח לח ואילך; אבי עזרי ריש הל' חמץ ומצה; שו"ת שבט הלוי ח"א קנב; בית ישי כג; כו.

ב. איסור שנפגם ונפסל מאכילת אדם – כתב בחוות דעת (שם) שאפילו חזר ונתקן – מותר, שכבר פקע איסורו (וע' במובא להלן עג), והקשה על כך מסוגיתנו, שהשוו נותן טעם לפגם לנבילה שאינה ראויה לגר, והלא הדין בפגם ולבסוף השביח שאסור, ואם כן צריך להיות כמו כן במאכל שנפסל מאכילת אדם וחזר ונהיה ראוי.

וצריך לחלק בין פגם גמור שנפסל מאכילה לגמרי, ובין פגם מועט – ע' בשו"ת שבט הלוי ח"ב לח. וע"ע במובא ביוסף דעת פסחים מה:

פסקו הרי"ף והרמב"ם, שהבשר מותר. ואולם לכתחילה אין לאפותם ביחד בתנור קטן או סגור. ואם אחד מהם מכוסה – מותר (וכ"ה בשו"ע יו"ד קח,א). ואם אפה פת בתנור עם בשר התר, יש אוסרים לאכלה עם חלב, שאף זה נחשב כ'לכתחילה' (עפ"י הרי"ף פ"ז דחולין ועוד; רמ"א קח,א). ויש מתירים (ערש"י פסחים עו ד"ה אסרה).

ולדעת התוס' אין שתי המחלוקות קשורות בהכרח, וי"ל שגם רבא מודה לאסור שם, שלא התיר אלא בכגון בת תיהא שהיין מזיקו, אבל שם הבשר מתפטם מחברו. וכן לאידך גיסא; אפשר ששם אף לאביי מותר מפני שאינו מריח את האיסור בעצמו אלא ריח האיסור נכנס בדבר אחר. ופסקו התוס' כרב לאסור (וכ"פ ר"ח ר"ת ורו"ה). ודוקא בתנורים קטנים או סגורים. ונוהגים להחמיר לכתחילה [כשהיו התבשילים מגולים] אפילו בתנור גדול. ובדיעבד להקל אפילו בקטן. ויש אומרים שאין להקל אפילו בדיעבד אלא אם היה התנור פתוח קצת. ובמקום הפסד אין להחמיר בדיעבד (עפ"י רמ"א קח,א).

יש אומרים שלא מצינו 'ריחא מלתא' באפיית פת התר עם פת איסור (עפ"י ראב"ה תקו, ומובא בשו"ת הרשב"א ח"א תתמט).

ג. היה התר או האיסור חריף – הריהו קולט היטב הריח, ודומה ל'פת חמה וחבית פתוחה' דריחא מלתא ואסור. ואם היה אחד מהם מכוסה, אפילו בבצק בעלמא – מותר (רמ"א שם). ונחלקו הדעות בתנור גדול ופתוח, האם גם בזה אוסרים (או"ה; ט"ז שם) אם לאו (מהרש"ל; ב"ה שם). ויש מתירים בכל אופן (פרי חדש שם. וכן מתיר בפלתי הפסד קצת).

ד. יש אומרים שבכל מקום שאומרים 'ריחא מלתא' לאסור בדיעבד, דוקא כשאין ששים בהתר כנגד האיסור, אבל כשיש ששים בכל מה שבתנור – מבטל האיסור. ולצורך הפסד יש לנהוג כן (רמ"א שם).

ה. באיסורים האוסרים במשהו, כגון חמץ בפסח – יש אומרים שבהם 'ריחא מלתא' ואסור אפילו בדיעבד כאשר התנור קטן וסתום, והאיסור וההתר מגולים בתנור. ויש חולקים (ער"ף פ"ז דחולין; מלחמות ה' פסחים עו; שו"ת הרשב"א ח"א תתמט; שו"ת מהרי"ל קפו; שער המלך מאכלות אסורות יא,ג). ובמקום הפסד יש לסמוך על דברי מקלים (רמ"א שם. וע' באו"ח תמו,א).

ו. יש מצדדים לומר שגם לרב אין איסור תורה ב'ריחא' אלא מדרבנן (ע' שפת אמת פסחים עו; חלקת יואב יו"ד יד).

ז. תנורי אפיה המצויים בזמננו; כתב בספר שמירת שבת כהלכתה (ח"ב מב,כ-כב) שאין לצלות או לבשל בתנור סגור מאכלי בשר עם מאכלי חלב או עם מאכלים סתמיים ('פרודה') שברצונו לאכלם עם חלב. ולא רק בבת אחת אסור אלא גם בזה אחר זה. אבל אם יכסה אחד משני המינים במכסה או בנייר אלומניום – מותר בכל אופן. ובדיעבד, אם צלה בו בשר בלא כיסוי, יש מקום להתיר לאפות בו דברי מאפה סתמיים שאינו יכול לכסותם, לאכלם עם חלב, ויאפה אותם דוקא לאחר 'מעט לעת'. אבל אין התר לאפות בו דברי מאפה חלביים כשהם גלויים.

דפים סז – סח

- קטז. א. מאכל של איסור שנתערב בהתר ונתן בו טעם לפגם, האם אסרו?
ב. איסור שנתערב בהתר, מין בשאינו מינו – האם יש חילוק אם נתערב בטעמו ובממשו או טעמו ללא ממשו?

א. נחלקו רבי מאיר ורבי שמעון האם דבר איסור הנותן טעם לפגם במאכל – מותר (לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה – שאין ראויה לגר, אינה קרויה 'נבלה') או אסור (ולא מיעט הכתוב אלא נבלה הסרוחה מעיקרא, קודם שנתנבלה). ונקטו כמה אמוראים להלכה כר' שמעון שמותר וכסתם משנתנו (רב יהודה אמר שמואל; רבי יוחנן; רבין; רב דימי; רבה בר בר חנה ורבי אבהו. וכן פסק רבא. ונדעת רב נסתפק רבא שמה נקט לאסור אבל אין הלכה כמותו). ואפילו התערובת ראויה למאכל אלא שהאיסור פגמה ממה שהיתה – מותר (רש"י ו"ד).

אם בנוסף לאיסור שפגם, ישנה בתערובת סיבה נוספת לפגם, כגון שחסר מלח או יתר – נחלקו שתי לשונות בדברי ריש לקיש האם תולים הפגם בסיבה האחרת והתערובת אסורה, שהרי לולא חסרון המלח או יתורו, לא היה האיסור פוגם. או אין תולים בדבר האחר כי סוף סוף במצב הנוכחי האיסור נותן טעם לפגם. והוכיחו מדברי ר' יוחנן לקולא.

במסקנת הסוגיא הוכיחו [בהיפוך מדברי עולא] שמחלוקת התנאים אמורה באופן שהאיסור פגם בתחילת נפילתו, אבל אם בשעת ההתערבות השביח ורק אחר כך פגם – לדברי הכל אסור. כגון חומץ שנפל לתוך גריסים צוננים והרתחם – אסורים (ואעפ"י שעיקר ההשבחה בא לאחר שירתחו ויצננו. תוס'). וכן שאור תרומה שנפל לעיסה ויש בו כדי להחמיץ, ולאחריו נפל שאור חולין והחמיץ ביותר – העיסה אסורה, שהרי בשעת נפילת שאור התרומה השביח.

א. אעפ"י שנותן טעם לפגם מותר, לכתחילה אסור לעשות כן (ראשונים).

ב. אם הגאתו מריבוי הכמות בנפילת האיסור, גדולה יותר מהפסד הפגם שנוצר – הרשב"א מתיר והר"ן חכך להחמיר.

ג. אין חילוק אם האיסור כשהוא בעין טעמו מושבח או פגום, כל שהתערבות טעמו פוגמת – מותר. ואולם יש דעת תנאים שלישית המחלקת בכך וסוברת שלא הותר אלא כשהדבר האסור פגום כשהוא בעין, אבל אם כשהוא בעין נותן טעם לשבח – אסור [בדומה לכלים הבלועים באיסור שנתבשל בהם היום, והרי הצריכה התורה להגעילם] (עפ"י תוס').

ד. בדיון נבלה שהיתה ראויה לאכילת אדם ונסרחה – הלכה כרבי שמעון שאינה בכלל 'נבלה' שאסרה תורה, דקיימא לן נותן טעם לפגם מותר (ערא"ש לעיל פ"ב לד; תורת הבית להרשב"א ד,א ועוד). וי"א שהלכה כרבי מאיר (ע' נובי"ק יו"ד כו – להרמב"ם. ומ"מ האוכלו פטור משום 'שלא כדרך', ואולם שם האיסור לא פקע ממנו. ע"ש ובהו"ד קג סק"א ושאג"א עה).

ואף לפי דעה ראשונה אסור מדרבנן לאכול, אם משום שבאכילתו הרי מחשיבו, או מטעם אחר (ע' שאגת אריה עה). ויש אומרים שאין בו איסור כלל [אם לא משום בל תשקצו כשהוא בעין] (ע' בספר החינוך תעב; בדק הבית ד,א; פר"ח יו"ד קג,א)..

נפסל מאכילת כלב, לדברי הכל פקע איסורו ממנו (ע' נובי"ק יו"ד כו).

ה. דנו הראשונים בהרחבה, האם באיסורים האוסרים במשהו, נותן טעם לפגם מותר.

ב. אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: טעמו וממשו – לוקין עליו, באופן שיש כזית מן האיסור בתוך ההתר, נמצא שאם אכל התערובת כדרך אכילה בכדי אכילת פרס (רש"י: ארבע ביצים. רמב"ם: שלש ביצים) – אכל כזית איסור. אבל אם אין כזית בכדי אכילת פרס – אין לוקין. וכל שכן אם יש טעם ללא ממשות (עפרש"י).

א. נחלקו הראשונים להלכה, האם בטעמו ולא ממשו אסור מדאורייתא ולוקים על כל כזית שבו (כן דעת רבנו תם ורבנו חיים) או שמא אין 'טעם כעיקר' אלא מדרבנן (כן דעת הרמב"ם (מאכ,א ל) שאסור מדברי סופרים. וכן פרש"י כאן ובחולין צח. [וכתבו מפרשים שאם יש ממשות של איסור, גם לרש"י אסור מדאורייתא]). והשלחן-ערוך נקט לדינא טעם כעיקר דאורייתא.

ויש סוברים שטעם כעיקר איסור עשה הוא ואין לוקים עליו (ר"י מאורלינש). וי"א שאין לוקים על טעם כעיקר אלא בנוזר בלבד שהוא מקור הדין, ולא בשאר איסורים, שאין עונשין מן הדין (רו"ה).

[לדעת האומרים טעם כעיקר דרבנן, מה שהצריכה תורה הגעלה בכלי הגויים – חידוש הוא ואין למדים ממנו (ע' פסחים מה. וחולין צה:). ואין הבדל בין כלי גויים לכלי ישראל שבלעו איסור (עפ"י מאירי פסחים שם; נוב"ת נא). וי"א בדעת כמה מהראשונים שבכלי ישראל אין גיעוליהם מדין תורה, למאן דאמר טעם כעיקר דרבנן (ע' כרתי ופלתי סח סק"ב; פמ"ג צג בשפ"ד)].

ב. יש סוברים שאפילו כשנתערב כזית בכדי אכילת פרס, באופן שנימוח ואין ממשות האיסור קיימת אלא טעמו בלבד – אין לוקין עליו הגם שאסור מדאוריתא.

ג. יש באיסור כזית בכדי אכילת פרס אבל טעמו אינו מורגש – יש מי שאומר שדינו כתרובות 'מין במינו' שנוקטים להלכה שבטל ברוב מן התורה. 'הסברא נותנת כן, וצריך עיון לדינא (ערוך השלחן יו"ד צה, טז).

דף טח

ק"ז. שאור של חולין ושאור של תרומה שנפלו לעיסה, ובכל אחד מהם יש בו כדי להחמיצה, מה הדין באופנים הבאים?

א. נפלו שניהם כאחד.

ב. נפל של תרומה תחילה ואח"כ של חולין.

ג. נפל של חולין תחילה ואח"כ של תרומה.

א. שאור של חולין ושאור של תרומה שנפלו לעיסה יחדיו, ויש בכל אחד כדי להחמיצה – העיסה נאסרה (כדברי רבי מאיר האוסר נותן טעם לפגם). ורבי שמעון מתיר (כיון שבתחילה שניהם השביחו ולא האיסור לבדו [ולשיטתו אפילו שני איסורים שונים אינם מצטרפים לאסור, כל שכן איסור והתר]. ושוב שניהם פגמו). תנא קמא שאוסר, אפילו למ"ד 'זה וזה גורם מותר', כאן כיון שיש בכל אחד לבדו כדי להחמיץ – אסור (תוס' כאן. ואולם בפסחים כז. ד"ה עד. וע"ש בתוס' רשב"א ובמאירי כאן) משמע מדבריהם שהנידון שייך לשאלת 'זו"ג'. אך י"ל שזה רק לר"ש המתיר, אבל חכמים סוברים לאסור הגם שזו"ג מותר, שסוף סוף התרומה חמיצה לבדה את כל העיסה, ואמנם גם החולין חמיץ, אך הלא אין החימוץ נעצר אלא כל אחד עושה חימוץ נוסף. ע' חזו"א יו"ד כט, ב-ג).

ב. נפל שאור של תרומה תחילה ואחר כך שאור של חולין – אסור לדברי הכל, שאע"פ שלבסוף נפגמה העיסה מרוב חימוץ, אך כיון שבתחילה השאור של תרומה השביח – נאסרה לעולם. כן מסקנת הסוגיא.

ג. נפל לעיסה שאור של חולין והחמיצה, ואח"כ נפל שאור של תרומה [או של כלאי הכרם]; תנא קמא אסר ור' שמעון מתיר, שהרי התרומה פוגמת.

מבואר במהלך הסוגיא שיתכן וגם לת"ק נותן טעם לפגם בעלמא מותר, ורק כאן נידון כטעם לשבח היות וניתן בעיסה זו לחמיץ עיסות אחרות, ולענין זה התרומה תיקנה ולא קלקלה (רבי זירא. וכן פסק הרמב"ם).